

УДК. 336.01

ЮРЧИШЕНА Людмила Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент

ПОДОЛЯН Сергій Володимирович

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті проведено оцінку фінансової стійкості комерційного банку на основі коефіцієнтного та рейтингового методу аналізу, а також розглянуто інформаційну модель фінансової стійкості банку.

Ключові слова і фрази: *фінансова стійкість комерційного банку, рейтингова оцінка фінансової стійкості, коефіцієнт надійності, коефіцієнт захищеності власного капіталу.*

This paper evaluated the financial sustainability of commercial banks based on coefficient and ranking analysis method, and considers the information model of financial stability of the bank.

Keywords: *financial stability of commercial banks, rating assessment of financial stability, the safety factor, the rate of equity security.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Успішне функціонування банківської системи залежить від фінансової стійкості окремого банку, його здатності протидіяти негативному впливу факторів та динамічно розвиватися. Фінансова стійкість окремих банків виступає не тільки гарантом своєчасності розрахунків між господарюючими суб'єктами, але і чинником, що забезпечує довіру до банківської системи приватних вкладників.

Фінансова стійкість комерційного банку – це якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Визначальними факторами при формуванні довіри з боку вкладників, партнерів, інвесторів до банків є фінансова стійкість та стабільний їх розвиток. Зокрема, і фінансова стійкість, і стабільний розвиток мають бути не лише короткочасними досягненнями банків, а їх стратегічними завданнями, від чого, в свою чергу, залежатиме динамічність ринкових перетворень та підвищення соціальних стандартів, що відображає актуальність теми, а саме подальшу оцінку фінансової стійкості вітчизняних банків.

Аналіз досліджень і публікацій. Фінансову стійкість комерційних банків досліджували провідні зарубіжні і вітчизняні науковці, серед яких можна виділити праці О.В. Дзюблюка, Р.В. Михайлюка, В.В. Коваленко, Л.А. Ключко та інших. Але незважаючи на численні публікації з даної проблеми у вітчизняній економічній літературі практичні аспекти оцінки фінансової стійкості комерційних банків є досить актуальними.

Метою статті є оцінка фінансової стійкості комерційних банків на основі коефіцієнтного та рейтингового аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Фінансова стійкість комерційного банку забезпечується прибутковою його діяльністю з обмеженнями відносно ліквідності й безпеки (надійності). Саме тому стійкість комерційного банку знаходиться під впливом всіх напрямків його діяльності і має складну структуру з кількома основними елементами. Суперечність між ліквідністю, надійністю та прибутковістю є центральною проблемою, успішне розв'язання якої забезпечить фінансову стійкість банку.

Фінансова стійкість та її зміст в банківській діяльності розкривається через ряд показників, що впливають на результативність всіх складових стійкості фінансово-кредитної установи, серед яких можна виділити: обсяг і структуру власних коштів, рівень дохідності і прибутковості, норму прибутку на власний капітал, ліквідність, мультиплікативну ефективність власного капіталу; обсяг створеної доданої вартості [2].

Капітал комерційного банку – це сукупність внесених засновниками та акціонерами власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків із боку учасників банку [1].

Критеріями якості активів банку є ліквідність, дохідність, ризиковість.

При формуванні фінансових ресурсів комерційні банки повинні раціонально підходити до джерел їх формування, так як вони впливають на фінансову стійкість банку.

Єдиної системи показників, яка б характеризувала фінансову стійкість банку немає, тому аналітики використовують різні методики, які можуть суттєво відрізнятися.

Оцінка фінансової стійкості представляється як підсистема аналітичної функції управління, що базується на інформаційній системі банку, реалізується за допомогою сукупності аналітичних прийомів і способів, які дозволяють виявляти і вимірювати вплив факторів на фінансову стійкість і обґрунтовувати відповідні управлінські рішення.

Оцінка рівня ефективності банківської діяльності здійснюється на основі розрахунку показників рентабельності активів, капіталу, доходів, чистого процентного спреду, чистої процентної маржі тощо.

Для оцінки фінансової стійкості ПАТ «Державний ощадний банк України» використаємо коефіцієнтний аналіз, який базується на розрахунку коефіцієнтів: надійності, фінансового важеля, участі власного капіталу у формуванні активів, захищеності власного капіталу, мультиплікатора статутного капіталу. Розрахунок яких наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Державний ощадний банк України» за 2010-2012 рр.

Найменування показника	2010 р.	2011р.	2012 р.	Відхилення 2010- 2012 р.р.	
				Тис. грн.	%
Коефіцієнт надійності	0,39	0,31	0,27	-0,12	-31,01

Продовження таблиці 1.

Коефіцієнт фінансового важеля	2,55	3,19	3,70	1,15	45,01
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,28	0,24	0,21	-0,07	-24,52
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,15	0,16	0,17	0,02	14,37
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	4,15	5,10	5,66	1,50	36,19

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності [4].

З даних табл. 1 ми бачимо, що коефіцієнт надійності у 2012 році зменшився на 0,04 або на 13,6% порівняно з 2011 роком, а відносно 2010 року на 0,12 або на 31,01 %, що вказує на зменшення коефіцієнту надійності, що негативно впливає на зниження фінансової стійкості банку. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів протягом року зменшився на 0,03 або 10,93%, що свідчить про зменшення використання власного капіталу і як наслідок збільшення в 2012р. коефіцієнта захищеності власного капіталу на 0,02 або на 14,37% порівняно з 2010 р. що є позитивно вплинуло на фінансову стійкість ПАТ «Державний ощадний банк України».

Фінансову стійкість ПАТ «Державний ощадний банк України» доцільно оцінювати використовуючи синтетичний показник, який розраховується як сума значень від нормованих коефіцієнтів (мультиплікатор статутного капіталу, показник загальної ліквідності, рентабельність активів). Результати розрахунків наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Показники фінансової стійкості ПАТ «Державний ощадний банк України».

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Абсол. відхил. (+,-) 2012р. від	
				2010р.	2011р.
Мультиплікатор статутного капіталу	4,15	5,1	5,66	1,51	0,56
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,136	1,113	1,162	0,026	0,049
Рентабельність активів	0,3	0,47	0,7	0,4	0,23
Синтетичний показник фінансового стану	5,59	6,68	7,52	1,94	-0,10

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності [4]

Після нормування кожен із коефіцієнтів в таблиці має бути більше одиниці, то по трьох доданках оптимальне значення синтетичного показника

має бути не менше 3, в ПАТ «Державний ощадбанк України» він склав 5,59 в 2010 році та мав тенденцію до зростання в 2012 р. до 7,52.

Отже, у 2012 році фінансова стабільність банку покращилася за рахунок збільшення мультиплікатора статутного капіталу на 1,51, показника загальної ліквідності на 0,026, рентабельності активів на 0,4 порівняно з 2010 роком.

На підставі отриманих розрахунків можливо зробити наступні висновки щодо показників фінансової стійкості ПАТ «Державний ощадний банк України»:

- значення мультиплікатора знаходиться нижче рекомендованого значення (від 8 до 25);

- за критерієм ліквідності банк є фінансово стійким внаслідок відповідності показника ліквідності рекомендованим значенням та стабільності значення показника;

- за критерієм рентабельності банк може бути віднесений до фінансово стійкого, так як протягом 2010-2012 р.р. спостерігається тенденція щодо зростання показника;

- зростання синтетичного показника з 5,59 до 7,52 свідчить про покращення фінансової стійкості банку.

Станом на 1 січня 2013 року ПАТ «Державний ощадний банк України» входив до першої групи комерційних банків України та за основними фінансовими показниками зберіг свої позиції у ТОП-5 українських банків, а саме:

- 2-ге місце за розміром власного капіталу;

- 3-ге місце за обсягами активів;

- 4-ге місце за обсягом прибутку.

Банк є лідером кредитування реального сектора економіки України та посідає друге місце серед банків України за кредитами, наданими юридичним особам [4].

За показниками ефективності діяльності за 2012 рік банк досягнув кращих результатів, ніж у середньому по банках України, а саме: рівень рентабельності власного капіталу становив 3,17% (по банках України – 3,03%), рентабельності активів – 0,7% (по банках України – 0,45%) [4].

Для комерційних банків важлива не лише внутрішня оцінка фінансової стійкості, але і порівняння результатів його роботи з результатами роботи інших банків та визначення місця банку в банківській системі. Одним із видів аналізу, що дозволяє отримати комплексну оцінку та порівняти об'єкти оцінки за певними критеріями є рейтинговий аналіз.

Рейтинг банків визначається як система оцінки їхньої діяльності, заснована на фінансових показниках роботи і даних балансу банку. Рейтинг можна розглядати як метод порівняльної оцінки діяльності декількох банків. Рейтинг визначає місце, клас, розряд об'єкта оцінки. Кінцевим результатом рейтингової оцінки є формування списку в якому банки класифіковано за певними ознаками.

Національний банк України в межах поточного контролю за банківською діяльністю, включаючи, і ПАТ «Державний ощадний банк

України» здійснює оцінку фінансового стану банківської установи та визначення її рейтингу на основі рейтингової системи CAMELS.

Виділяють дві основні характерні риси інформаційної моделі системи CAMELS:

- необхідність використання інформації, яка є банківською таємницею і не підлягає оприлюдненню;
- аморфність (розмитість) інформаційної моделі, тому що немає жорстко регламентованої системи показників та існує повна невизначеність щодо методики оцінки менеджменту банку.

Інформаційна модель, яка використовується при визначенні рейтингу за методикою Національного банку України, основою якої є система CAMELS складається з інформації про банківський менеджмент, звіту про власний капітал, звіту про прибутки та збитки, звіту про кредитний портфель, розгорнутого балансу банку, і як результат являє систему доступної відкритої інформації, що не є банківською таємницею, надається на регулярній основі, має регламентований вигляд (див. рис. 1).

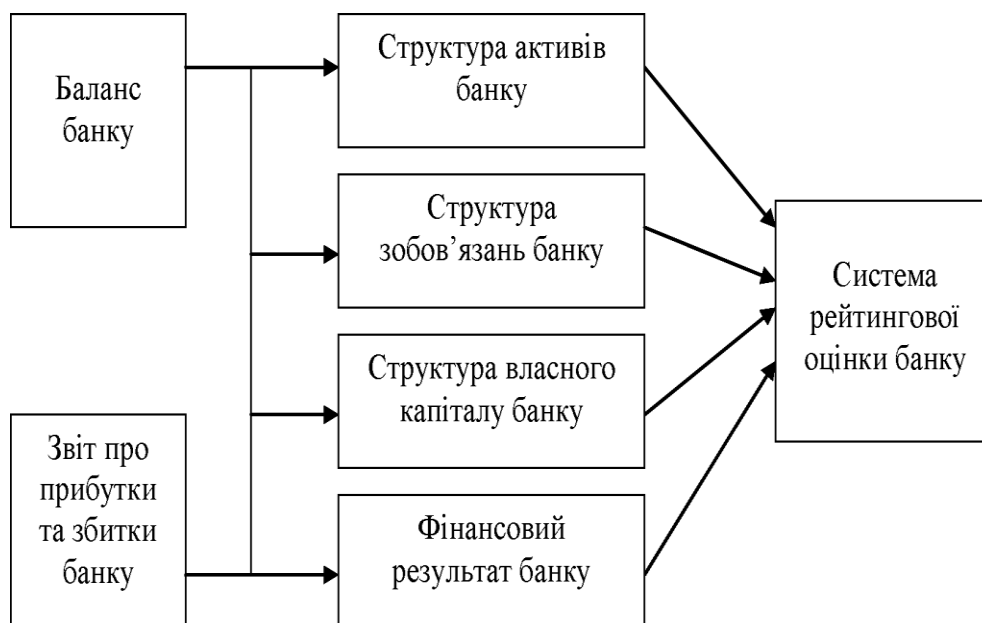

Рис. 1. Інформаційна модель оцінки фінансової стійкості банку на основі відкритої рейтингової системи.

Отже, одним із варіантів отримання результату комплексної оцінки фінансової стійкості банків та визначення місця кожного банку в банківській системі за рівнем фінансової стійкості є рейтингова оцінка, що дозволяє узагальнювати вихідну інформацію й отримувати єдине значення – рейтинг фінансової стійкості банку (рис. 2).

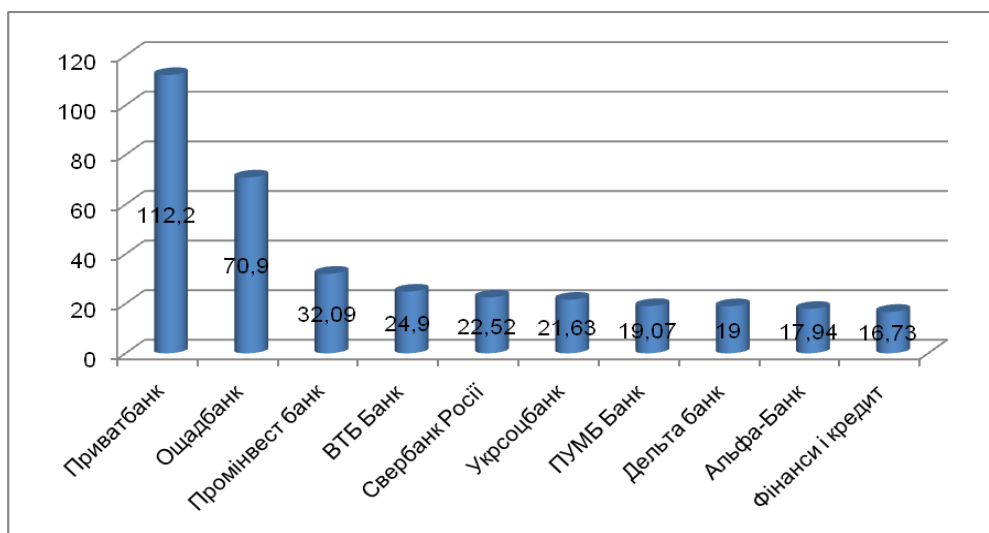

Рис. 2. Рейтинг кредитного портфелю банків за 2012 рік, млн. грн. [5-6].

Рейтингове оцінювання НБУ із використанням системи CAMELS показало, що ПАТ «Державний ощадний банк України» займає друге місце в рейтингу кредитного портфелю банків, що підтверджує його фінансову стійкість та надійність, як фінансово-кредитної установи.

Комплексна оцінка фінансової стійкості банків та визначення місця кожного банку в банківській системі за рівнем фінансової стійкості зображено на рис. 3.

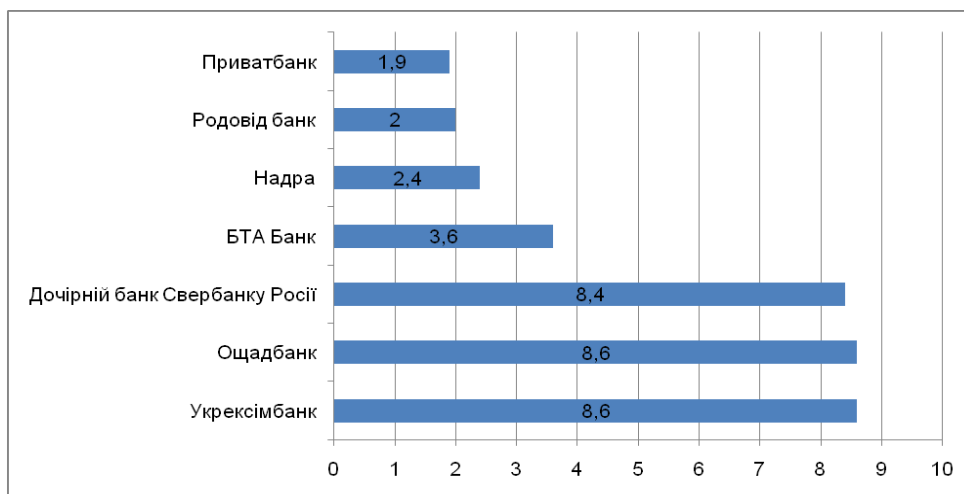

Рис. 3. Рейтинг фінансової стійкості банків на 2012 рік [5-6].

З вище наведеного рисунка, за ознакою фінансової стійкості ПАТ «Державний ощадний банк України» займає 6 місце в рейтингу банків України.

Для користувачів різних рейтингових систем оцінки фінансової стійкості банку важливо знати не лише про дійсний сприятливий чи несприятливий рівень фінансової стійкості банку, а й про можливість

збереження сприятливого рівня фінансової стійкості в перспективі або про ймовірність її погіршення.

Тому, для комплексної оцінки фінансової стійкості банку на підставі рейтингової моделі пропонується використовувати модель, яка буде враховувати показники фінансової стійкості за мірою їх впливу на загальну структуру моделі. Вхідними даними моделі будуть дані фінансової звітності банків. Вихідна інформація міститиме в собі розраховані показники та їх аналіз (рис. 4.).

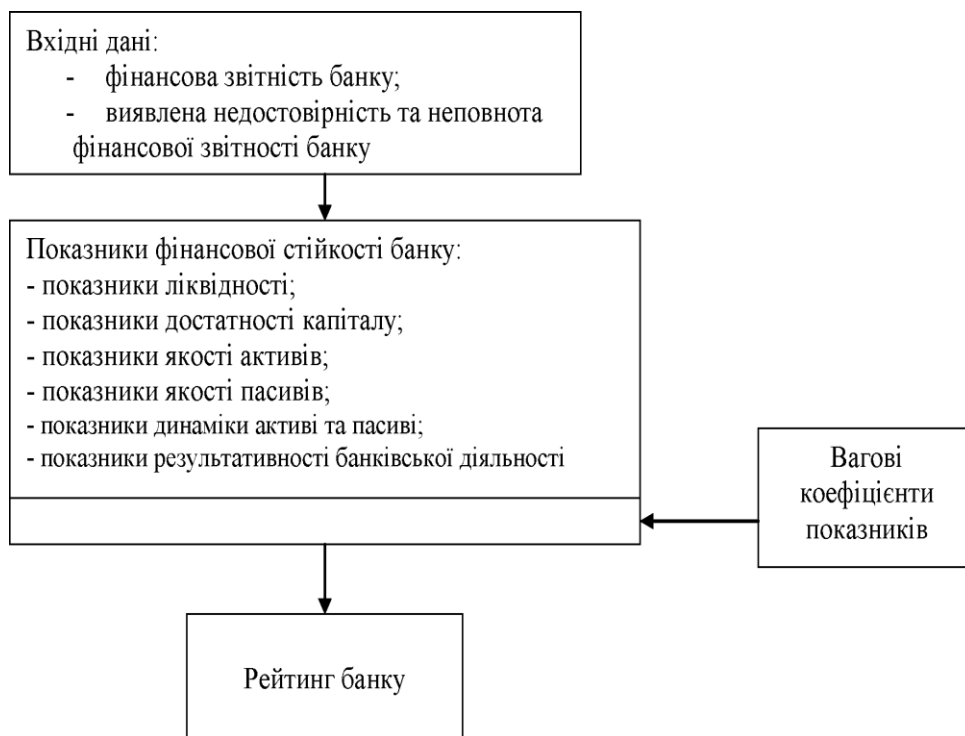

Рис. 4. Схема структури комплексної оцінки фінансової стійкості на основі рейтингової моделі.

Для визначення рейтингу банку необхідно враховувати:

- показники від яких залежить фінансова стійкість банку;
- граничні значення показників;
- вагомі коефіцієнти для кожного із показників.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Фінансова стійкість комерційного банку – це якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

При оцінці фінансової стійкості постає задача не лише визначення поточного рівня фінансової стійкості, а й відстеження та прогнозування змін фінансової стійкості як банків-контрагентів, конкурентів, так і власного банку попередження виникнення кризових явищ. Одним із варіантів оцінки фінансової стійкості банків є рейтингова оцінка.

Результати рейтингового оцінювання фінансової стійкості банку можуть дещо відрізнятись в залежності від обраної методики, тому

обов'язковою його передумовою є відповідність національним показникам банківської діяльності, які враховують міжнародні вимоги, щоб мати можливість правильно визначити рейтинг банківської установи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: [монографія] / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – 2009. – 316 с.
2. Ключко Л.А. Фінансова стабільність банків та її визначальні характеристики /Л.А. Ключко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – №1. – С. 142-149.
3. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія / Коваленко В.В. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 228 с.
4. Офіційний сайт АТ «ОЩАДБАНК» [Електронний режим]: Режим доступу: www.oschadnybank.com. - Загол. з екрану.
5. Офіційний сайт міжнародного рейтингового агентства Moody's Investors Service в країнах СНД [Електронний режим]. Режим доступу: www.moody.ru
6. Офіційний сайт рейтингового агентства “Експерт-рейтинг”[Електронний режим]. Режим доступу: www.expert-rating.com